

Intézmények és boldogság az Európai Unió tagállamaiban

Tóth Ákos¹

A tanulmány arra keresi a választ, hogy a formális és informális intézmények minősége és homogenitása hatással van-e a társadalom jólétére, azaz az egyének boldogságára. Azt feltételezzük, hogy a kiszámítható intézményi környezet tervezhetőbbé teszi az egyének és a piaci szereplők cselekedeteit, ezáltal növeli a boldogságérzetüket is.

A tanulmány első két fejezetében irodalmi áttekintés keretében ismertetjük az intézmények és a boldogság kutatásának legfontosabb eredményeit. A tanulmány fő fejezetében az uniós tagállamokat komparatív elemzéssel hasonlítjuk össze. A vizsgált változók: Worldwide Governance Indicator, mellyel a formális intézmények minőségét mérjük; kultúra index, mely mutató az informális intézmények kikényszerítő erejét mutatja és az OECD Better Life Index – étellel való elégedettség szintje, mely változóval a társadalom jólétét szemlélítjük. Az összehasonlító elemzések eredményeit statisztikai próbával ellenőrizzük. A tanulmány az elemzésekből levonható következtetések megfogalmazásával zárul.

Kulcsszavak: intézmények, boldogság, Európai Unió

1. Bevezetés

Az Európai Unió tagállamait összehasonlítva jelentős eltéréseket figyelhetünk meg arra vonatkozóan, hogy az egyes országok lakossága mennyire elégedett az életével. Vannak olyan országok, mint Magyarország, melynek lakossága sokkal elégedetlenebb az életével, mint azt az ország fejlettségi szintje indokolná. Ez az indokolatlanul nagy eltérés felveti a kérdést, hogy milyen tényezők hatnak az egyéni szubjektív jóllétre? Tanulmányunkban az irodalmi áttekintésben bemutatásra kerülő tényezők közül az intézmények és azok harmóniájának az egyéni boldogságra gyakorolt hatását vizsgáljuk.

Scitovsky (1990) „Az örömtelen gazdaság” című munkájában az elsők között hívja fel a figyelmet arra a paradoxonra, hogy az egyéni gazdagság (*egy főre jutó GDP*) nem jár automatikusan boldogságérzettel és a pénz csak lehetőség a boldog-

¹ Tóth Ákos, PhD, főiskolai docens, Kecskeméti Főiskola Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Tanszék (Kecskemét).

ság-érzés létrejöttéhez. Ez a mára már igazolt, de a hétköznapi ember számára akkor még nem evidens megállapítás számos kutató érdeklődését keltette fel, így az elmúlt évtizedekben számos kutatás fő vizsgálódási területe lett a gazdaság és a boldogság közötti kapcsolat kutatása.

Párhuzamosan a boldogságkutatás fejlődésével egy másik témakörben, az intézmények gazdaságélénkítő szerepét illetően is forradalmi áttörés született. North, Williamson, Pejovich, Boettke és szerzőtársai és Williamson–Matters munkáikban – eltérő megközelítésben – arra hívják fel a figyelmet, hogy az intézmények minősége, típusa és az egyes típusok közötti harmónia mértéke egyaránt hatással vannak a gazdasági teljesítményre.

Jelen tanulmányban arra teszünk kísérletet, hogy a boldogság és gazdasági növekedés, valamint az intézmények és gazdasági teljesítmény két eddig külön kutatott területét megpróbáljuk együtt vizsgálni. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy a formális és informális intézmények minősége és homogenitása hatással van-e a társadalom jólétére, az egyének boldogságára.

Azt feltételezzük, hogy *a kiszámítható, minőségi és homogén intézményi környezet tervezhetőbbé teszi az egyének és a piaci szereplők cselekedeteit, növeli az élettel való elégedettségüket.*

A tanulmány első két fejezetében irodalmi áttekintés keretében az intézmények és a boldogság területén eddig, a jelen tanulmány témájához kapcsolódó kutatási eredményeket ismertetjük. A tanulmány fő fejezetében az uniós tagállamokat komparatív elemzéssel hasonlítjuk össze. A vizsgált változók: *Worldwide Governance Indicator*, mellyel a formális intézmények minőségét mérjük; *kultúra index*, mely mutató az informális intézmények kikényszerítő erejét mutatja; és az *OECD Better Life Index – élettel való elégedettség szintje*, mely változó a társadalom jóllétét méri. Az összehasonlító elemzések eredményeit statisztikai próbával ellenőrizzük. A tanulmány az elemzésekből levonható következtetések megfogalmazásával zárul.

2. Az intézmények számítanak

North (1991, 97. o.) megfogalmazásában az intézmény *„Emberek által megalkotott, formális és informális korlátok összessége, melyek gazdasági, politikai és társadalmi interakciók alapjául szolgálnak.”* Az intézmények rendet teremtenek és csökkentik a csere során a bizonytalanságot, meghatározzák a választási lehetőségeket, hatással vannak a tranzakciós és termelési költségekre, befolyásolják a nyereségeséget és a gazdasági tevékenységek megvalósíthatóságát is elősegítik. A fő cél olyan intézmé-

nyek létrehozása, melyek növelik a termelékenységet. Az intézmények két fő típusát különböztetjük meg. Az informális és a formális intézmények eltérnek egymástól.

Az informális intézmények legfőbb sajátosságai:

- normák, szokások, hitek, tradíciók, vallás;
- beágyazottak;
- az egyének személyes preferenciáiban gyökereznek;
- nagyon lassan változnak;
- szájhagyomány, utánzás során sajátíthatók el;
- felülről jövő intézkedésekkel, szabályokkal nem változtathatóak meg, csak elnyomni lehet őket;
- a változás az egyénektől kiindulva, endogén módon következik be.

A formális intézmények legfőbb sajátosságai:

- alkotmány, törvények, tulajdonjog;
- az irányítási (*governance*) struktúra felépítését meghatározó szabályok;
- exogén módon kialakuló formális szervek által létrehozott intézmények;
- gyorsabban változnak, mint az informális intézmények;
- meghatározzák a politikai és a gazdasági rendszert;
- alapul szolgálnak a végrehajtó hatalom működéséhez (*bíróság, rendőrség*);
- megváltoztatni nem tudják, csak elnyomni képesek az informális intézményeket.

Az informális és formális intézmények hierarchikusan elhelyezkedő szintjei között kapcsolat áll fen, melyet Williamson (2000) modellje a következőképpen szemlélteti:

1. Az első szinten a legmélyebben beágyazott informális intézmények, az egyének szokásai, a hagyományok és tradíciók találhatóak.
2. A második szintet az intézményi környezet és az azt alkotó formális szabályok, mint például a tulajdonjog védelmét biztosító szabályok alkotják.
3. A harmadik szinthez az irányítási folyamatokat meghatározó szabályok tartoznak. A játékszabályok meghatározása, különösen a szerződésekre vonatkozó szabályozások a meghatározóak ezen a szinten, mivel a fő cél a kormányzati struktúrák összhangba hozása a tranzakciós költségekkel.

Ha egy magasabb szinten intézményi változás következik be, akkor az kihat az alatta található intézményi szintekre és ott is intézményi változás következik be. Az alacsonyabb szintekről a magasabb szintek irányában visszacsatolás figyelhető meg.

Boettke és szerzőtársai (2008) Williamsonhoz hasonlóan az intézmények kapcsolatát vizsgálják. Ebben a modellben is az intézmények 3 kategóriába sorolhatók:

- belső hatásra, endogén módon kialakuló intézmény (IEN) – egyének által spontán alkotott intézmények;
- belső hatásra, exogén módon kialakuló intézmény (IEX) – nemzeti kormányok által alkotott intézmények;
- külső hatásra, exogén módon kialakuló intézmény (FEX) – nemzetközi szervezetek által alkotott intézmények.

Az egyes intézményi kategóriák nem élesen különülnek el egymástól, hanem átmenet van közöttük. Hasonlóan a Williamson által alkotott struktúrához, ebben a modellben is egymásra épülnek az egyes intézményi szintek. Boettke és szerzőtársai elméletében létezik még egy mag (*mētis*), amely az intézmények eredete. E köré a mag köré épülnek fel rétegekben az intézmények. A mag körül, azzal közvetlen kapcsolatban állnak az egyének által spontán alkotott intézmények (IEN). Ezt veszik körül a nemzeti kormányok által alkotott intézmények (IEX) és a magtól a legtávolabb találhatóak a nemzetközi szervezetek által alkotott intézmények (FEX). Minél távolabb vagyunk a magtól, annál kevésbé és nehezebben érvényesül az adott intézmények szerepe, annál nehezebb azoknak a *mētis*-szel történő összhangba hozása. Fontos megállapításuk a szerzőknek, hogy a formális intézményeket a kormányoknak és a nemzetközi szervezeteknek az egyéni értékek figyelembevételével kell megalkotniuk, mert csak az így törvényi szintre emelt szabályokat érzik magukénak az egyének, és ekkor nagyobb az esély a jogkövető magatartásra. Ellenkező esetben az egyének az elnyomás eszközének érzik a szabályokat és a kiskapukat fogják keresni, mely csökkenti a kiszámíthatóságot, és károsan hat a gazdaság teljesítményére is.

Pejovich (1999) az informális és formális intézmények közötti kapcsolatokat négy fő szabályát a következőképpen foglalja össze:

1. A formális intézmények a visszacsatolás révén hatással lehetnek az informális intézményekre, de megváltoztatni nem tudják azokat.
2. A formális intézmények közvetlen konfliktusban vannak az informális intézményekkel.
3. Az aktorok a formális intézményeket gyakran elutasítják, vagy semleges érvényűnek tekintik. Az informális megállapodások számos esetben csökkentik a tranzakciós költségeket.
4. A formális és informális intézmények együttműködnek, kölcsönösen kiegészítik egymást. Kialakulhat és gyakran ki is alakul egy olyan kapcsolat, mely harmóniát teremt a formális és informális intézmények között.

Az előbb ismertetett megállapítások alapján fogalmazta meg Pejovich az ún. interakciós tézist: „*Ha a formális intézmények összhangban vannak az informális intézményekkel, akkor a hatásukra végbemenő interakciók tranzakciós költségei csökkennek, és egyúttal a közösség gazdagságát növelő erőforrások szabadulnak fel. Ha a formális és informális intézmények nem illeszkednek és nincsenek összhangban egymással, akkor a hatásukra végbemenő interakciók tranzakciós költségei növekednek, míg a közösség, társadalom gazdagságát növelő erőforrások csökkennek*” (Pejovich 1999, 171. o.).

Williamson (2009) tanulmányában hangsúlyozza, hogy az informális intézmények szerepe nagyon fontos a formális intézmények megalkotási folyamatában, egyúttal empirikusan igazolja, hogy azokban az országokban, amelyekben az állam által alkotott formális szabályok összhangban vannak a társadalmi normákkal, ott nagyobb a gazdasági növekedés.

A szerző fő tézisei a következők:

1. Az informális intézmények nagymértékben befolyásolják a gazdasági fejlődést.
2. A formális intézmények akkor hatékonyak, ha megalkotásukkor figyelembe veszik a már korábban létező informális intézményeket, és azokkal összhangban hozzák őket létre.
3. Az intézmények formalizálása károsan hathat a gazdaság működésére, mivel a társadalomban aggodalmat válthatnak ki és ez által növelhetik a bizonytalanságot.

Összegzésként megállapítható, hogy az intézmények minősége és a formális intézmények informális intézményekhez történő hangolása döntő szerepet játszik abban, hogy a gazdaság hogyan teljesít, és hogyan érzik magukat az emberek egy adott intézményi környezetben.

3. A boldogság számít

Scitovsky (1990) „*Az örömtelen gazdaság*” című művében fogalmazta meg, hogy a sok pénz automatikusan nem teszi boldoggá az embereket. Az anyagi jólét lehetőségét teremti ahhoz, hogy az anyagi erőforrások optimális és racionális felhasználásával a legmagasabb szinten elégítse ki az egyén a szükségleteit, mely szükségletkielégítés eredménye lehet a boldogság.

Csíkszentmihályi (1990, 2010) szerint a boldogság egy szubjektív fogalom, nem lehet meghatározni, hogy pontosan mi is az, hiszen minden ember számára más és más. Amit egyértelműen állít, hogy „... *a boldogság nem olyasmi, ami csak úgy*

megtörténik velünk, és nem kapcsolatos a szerencséivel vagy a véletlennel sem. Nem vásárolható meg pénzzel, nem szerezhető meg hatalommal. Nem a külső eseményektől függ, inkább attól, hogyan értelmezzük azokat mi magunk. A boldogság valójában olyan állapot, amelyre fel kell készülni, és mindenkinek magának kell ápolnia és óvnia” (Csíkszentmihályi 2010, 20. o.). A szerző érvelését és szemléletét elfogadjuk, és ezt tekintjük érvényesnek tanulmányunkban, amikor boldogságról beszélünk.

Kalmijn–Veenhoven (2005) kutatásai eredményeként megállapítják, hogy a politikai, gazdasági és személyes szabadság hatással van az egyének boldogságára.

Sen (2003) szerint az egyén szabadsága jelentősen hat a gazdasági fejlődésre. Amellett érvel, hogy ha az egyén számára fontos tevékenységeket végezhet szabadon, akkor nagyobb az esély arra, hogy az újonnan létrehozott javak és szolgáltatások a társadalom többi tagja számára is hasznosak legyenek. Az egyéni szabadság növeli a kreativitást, a hasznosságot, csökkenti a bizonytalanságérzetet, azaz indirekt módon pozitív hatása van az emberek boldogságára.

Brooks (2008) Sen eredményeit alátámasztva szintén a szabadság gazdaság- és boldogságélénkítő hatása mellett érvel. Elemzéseiben igazolja, hogy a szabadabb nemzetgazdaságokban boldogabbak az emberek. A boldog emberek körében nagyobb az önkéntesség, nagyobb az adományozó-kedv. A szabadabb nemzetgazdaságú országokban a nonprofit szektor is hatékonyabban működik, nagyobb a bizalom az állami döntéshozók és a gazdasági szereplők között. Láthatjuk, hogy a boldogabb társadalmakban nagyobb az esély a jobb gazdasági teljesítmény elérésére.

Frey–Stutzer (2000, 2002) szerzőpáros azt vizsgálja, hogy a munkanélküliség, a jövedelem és az infláció milyen hatással van az egyének boldogságára. A munkanélküliség az egyén és az egész társadalom számára negatív hatással van az egyének jóllétére, az étellel való megelégedettségére. A jövedelem csak egy bizonyos szintig növeli a boldogságérzetet, e szint fölött – mely szint minden társadalomban más és más – a további egy főre jutó jövedelemnövekedés és a boldogság további emelkedése között nem mutatható ki szignifikáns kapcsolat. Ez a megállapítás megerősíti Scitovsky és Csíkszentmihályi elméletét. Mivel hosszú távon a tartósan magas infláció magas munkanélküliséget eredményez (*helyettesítési- és volumenhatás*), ezért a magas infláció is negatívan hat az egyének jólétére. A szerzők a demokrácia hatásáról azt állapítják meg, hogy a demokratikus társadalmakban a munkanélküli segély nem, az álláslehetőségek biztosítása viszont pozitívan hat az egyének boldogságára. Azt is hangsúlyozzák, hogy ha a közvetlen demokráciákban fejlettebbek az intézmények, akkor az növeli az egyének boldogságát.

Ez az utóbbi tézis fontos megállapítás tanulmányunk témáját illetően. Célunk viszont nemcsak ennek az eredmények a megerősítése, de azt is vizsgáljuk, hogy az intézmények minősége mellett a formális és informális intézményi harmónia milyen hatással van az emberek étellel való elégedettségére.

4. Az intézmények és a boldogság kapcsolata az Európai Unió tagállamaiban

Az előzőekben megismert kutatási eredményeket alapul véve az uniós tagállamok csoportján vizsgáljuk, hogy milyen hatása van az intézmények minőségének, valamint a formális és informális intézmények harmóniájának a társadalom boldogságérzetére, az étellel való elégedettségére.

Az elemzéshez 21 uniós tagállam vonatkozásában rendelkezünk egymással összehasonlító statisztikai adatokkal. A vizsgált változók a következők:

1. *Worldwide Governance Indicator (WGI)*: a mutató 6 (*elszámoltathatóság, politikai stabilitás, közszektor minősége, kormányzati szabályozás minősége, rule of law minősége, korrupció mértéke*) dimenzióban méri a kormányzat minőségét. Az 1. táblázat 13 év (2000-2012) átlagát tartalmazza. Először vettük az egyes dimenziók 13 évre vonatkozó számtani átlagát, majd a dimenziókat is átlagoltuk.
2. *Kultúraindex (culture index)*: 10 fokú skála. Az index a World Value Survey adataira épül. A bizalom, a tisztelet, az önmeghatározás és az engedelmesség szintjét mutatja az index, mely változóval az informális intézmények beágyazottságát és kikényszerítő erejét szemléltetjük. Az 1. táblázat a 1970-2004 közötti adatok számtani átlagát tartalmazza.
3. *OECD Better Life Index*- étellel való elégedettség mutatóját alkalmazzuk a társadalom boldogságának mérésére. Az adatok 2014-ből származnak. Mivel azt vizsgáljuk, hogy az intézmények minőségének és harmóniájának függvénye-e a társadalom boldogsága, ezért olyan évből származó adatot választottunk, mely adat az intézményi minőséget mutató adatsornál későbbi, hiszen így lehet megnézni, hogy a korábbi évek intézményi mutatói hogyan hatnak a társadalom boldogságára.

A komparatív elemzések során azt is megvizsgáljuk, hogy a vizsgált mintán teljesül-e az irodalmi áttekintésben ismertett elmélet, mely szerint a magasabb jövedelem automatikusan nem jár magasabb boldogságérzettel. Az egyes országok egy főre jutó GDP mutatóját alkalmazzuk 2005-ös bázisáron számítva a jövedelem szintjének mérésére. Adatsorunk 2000–2013 közötti, az 1. táblázat ennek a számtani átlagát tartalmazza USD-ban kifejezve.

Minden egyes változó esetében meghatároztuk a középértéket, mely értéknél és a fölött magas, alatta pedig alacsony szintűnek tekintjük az adott ország teljesítményét. Az egy főre jutó GDP esetében ez az érték 29 494 USD, a WGI indexnél 1,22, a kultúraindexnél 5,22 és az étellel való megelégedettség tekintetében ez a szint a 6,7-es érték. Az intézmények harmóniájának szemléltetésére egy magyarázó változót alakítottunk ki. Ha a WGI index és a kultúra index összhangban van, és a

szintjük magas, akkor 1-es értéket kap egy adott ország. Ha a WGI index az átlag feletti, viszont a kultúraindex az átlag alatt található, vagy fordítva, akkor az intézményi harmónia értéke 0,5. Ha a WGI index és a kultúraindex is az átlag alatti szintű változók, akkor az intézményi harmónia esete fenn áll, de mivel különbséget kívánunk tenni a magas és az alacsony intézményi minőségű rendszerrel rendelkező országok között, így ebben az esetben 0 értéket kap az intézményi harmónia.

Az 1. táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy 21 országból 9 országban a kormányzat minősége (*WGI index*) és az informális intézmények (*kultúraindex*) szintje magas, és a két intézményi típus harmóniában van egymással. Ez a vizsgált minta 42,85 %-a. A liberális kapitalizmust alkalmazó Egyesült Királyság és Írország; a skandináv országok; Hollandia; a föderalista Németország és Ausztria, valamint Luxemburg alkotják ezt a csoportot.

Szintén intézményi harmónia van, de az intézmények minősége az átlag alatti 8 országban, mely a minta 38%-a. A mediterrán és a posztoszocialista országok tartoznak ebbe a klaszterbe. Ezzel igazoljuk Sapir (2006) eredményét, mely megállapította, hogy a posztoszocialista országok nem a nyugati jóléti társadalmak irányába konvergálnak, hanem egyre inkább mediterrán országokhoz hasonlítanak társadalmi, gazdasági és politikai vonatkozásban egyaránt.

A Cseh Köztársaság és Görögország az előbbi két ország ellentéte. Ezek az országok a kormányzás minőségét még nem tudták kellő szintűre fejleszteni, viszont a társadalmi normák ereje erős.

Az étellel való elégedettség adatait elemezve megállapíthatjuk, hogy minden olyan országban, ahol a formális és az informális intézmények minősége alacsony, az étellel való elégedettség is az átlag alatti. Görögország kivételével minden magas vagy hibrid intézményi szinttel rendelkező országban az emberek elégedettek az életükkel. Tehát a feltételezésünk, mely szerint az intézmények minősége és harmóniája hatással van a társadalom közérzetére, igazolást nyert. Görögország esetében a kultúraindex a határon van, így nem tekinthető kivételnek és szintén igazolja az elméletet.

Ahogy a bevezetőben már utaltunk rá, Magyarországon az ország fejlettségi szintjéhez képest a társadalom étellel való elégedettsége rendkívül alacsony. Molnár–Kapitány (2014) kutatási eredményei rávilágítanak ennek fő okaira. Elemzéseik alapján a magyar társadalom jóllétét leginkább a rossz egészségi állapot rontja, de az iskolázottsági szint hatása is jelentős, mivel Magyarországon csak a felsőfokú végzettség jólétre gyakorolt hatása mutatható ki, míg például Ausztriában ez a pozitív hatás már a szakmunkásvégzettség esetén is megfigyelhető. A pár-, rokon és baráti kapcsolatok hatása, valamint a munkanélküliség családtagokra átgyűrűző hatása is erősebb Magyarországon.

1. táblázat 21 uniós tagállam intézményi, gazdasági és boldogságra vonatkozó statisztikai adatai

Ország	Egy főre jutó GDP 2005-ös bázisáron számolva átlag 2000-2013 (USD) ^a	WGI – kormányzat minősége 2000-2012 átlag ^b	Kultúra index 1970-2004 átlag ^c	OECD Better Life Index – élettel való elégedettség 2014 ^d	Intézményi harmónia
Ausztria	34 354	1,6	6,5	7,5	1
Belgium	32 209	1,33	4,74	7,1	0,5
Cseh Köztársaság	21 655	0,84	5,49	6,7	0,5
Dánia	32 686	1,85	9,02	7,6	1
Egyesült Királyság	32 453	1,45	5,65	6,9	1
Észtország	16 318	0,99	4,59	5,4	0
Franciaország	29 494	1,22	4,27	6,7	0,5
Finnország	30 595	1,9	8,71	7,4	1
Görögország	23 577	0,6	5,22	4,7	0,5
Hollandia	35 723	1,7	7,13	7,4	1
Írország	36 872	1,5	5,35	6,8	1
Lengyelország	15 082	0,64	2,94	5,7	0
Luxemburg	66 718	1,71	5,6	7,1	1
Magyarország	16 432	0,85	4,01	4,9	0
Németország	32 411	1,47	6,63	7	1
Olaszország	27 709	0,62	4,83	6	0
Portugália	21 425	1,07	3,3	5,2	0
Spanyolország	26 871	0,99	4,72	6,2	0
Svédország	32 728	1,76	10	7,4	1
Szlovénia	23 620	0,95	4,5	6	0
Szlovákia	17 557	0,72	3,97	5,9	0
Középérték	29 494	1,22	5,22	6,7	

Forrás: ^aOECD – <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=558>, ^bWorldbank – <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>, ^cWilliamson–Mathers (2011), ^dwww.oecdbetterlifeindex.org

A társadalmi kapcsolatok szerepét jelen tanulmány eredményei is megerősítik, hiszen a kiszámítható harmonikus intézményi környezet – mely nem elnyomja az egyéneket, hanem segíti azok cselekedeteit – szintén pozitív hatással van az egyéni jóllétre. Magyarországon az elmúlt huszonöt évben nem sikerült homogén intézményi struktúra kialakítása, ezért nem meglepő, hogy a társadalom kulturális és gazdasági identitása egyaránt zavart képet mutat.

Ha az összehasonlító elemzések eredményeit statisztikai próbával ellenőrizzük, akkor az előbbi eredmények megerősítést nyernek. A korrelációanalízis (2. táblázat) eredményei azt mutatják, hogy a változók legerősebb szintű együtt mozgása a kormányzat minősége és a boldogság, valamint az intézményi harmónia és a boldogság esetében áll fenn.

2. táblázat Az uniós tagállamok egy főre jutó GDP, intézményi és étellel való elégedettség szintjének korrelációs vizsgálata

Vizsgált változók	Korreláció mértéke
GDP – WGI	0,6736
GDP – kultúra index	0,4022
GDP – boldogság	0,6258
WGI – kultúra index	0,7803
WGI – boldogság	0,8455
kultúra index – boldogság	0,7211
GDP – intézményi harmónia	0,6913
Boldogság – intézményi harmónia	0,8054

Forrás: Saját szerkesztés

Ha a kapcsolat erősségét is megnézzük (3. táblázat), akkor azt láthatjuk, hogy a kormányzat minősége (WGI) és a boldogság között erős a kapcsolat, közepesen erős a kapcsolat a boldogság és az intézményi harmónia valamint a boldogság és az informális intézmények minősége között.

Mindkét statisztikai próba igazolja a komparatív elemzések eredményeit és egyben hipotézisünket, azaz *a kiszámítható, minőségi és homogén intézményi környezet tervezhetőbbé teszi az egyének és a piaci szereplők cselekedeteit, növeli a boldogságérzetüket.*

Scitovsky, Csíkszentmihályi és Frey–Stutzer eredménye is megerősítést nyert, mivel az egy főre jutó GDP, azaz a jövedelem és az étellel való elégedettség, azaz a boldogság között gyenge a kapcsolat mértéke. Azaz a pénz automatikusan nem boldogít.

3. táblázat Az uniós tagállamok egy főre jutó GDP, intézményi és étellel való elégedettség szintje közötti kapcsolat erősségének vizsgálata

Vizsgált változók	R ²	kapcsolat erőssége
GDP – kultúra index	0,1618	nincs
GDP – WGI	0,4538	gyenge
GDP – boldogság	0,3916	gyenge
WGI – kultúra index	0,6089	közepes
kultúra index – boldogság	0,5200	közepes
GDP – intézményi harmónia	0,4779	közepes
boldogság – intézményi harmónia	0,6486	közepes
WGI – boldogság	0,7148	erős

Forrás: Saját szerkesztés

5. Összegzés

A tanulmányban arra vállalkoztunk, hogy összekapcsoljuk az intézményi közgazdaságtan és a boldogságkutatás területeit. Célkitűzésünk az volt, hogy megvizsgáljuk milyen hatása van a formális és informális intézmények minőségének és harmóniájának a társadalom közérzetére, étellel való elégedettségére, más szóval boldogságára. 21 uniós tagállam adatait elemezve eredményeink a következők:

1. A gazdasági növekedés és a boldogság közötti kapcsolat gyenge, azaz a pénz automatikusan nem boldogít – ez összhangban van a szakirodalom eredményeivel.
2. Az országok nagyobb részében a kormányzás minősége (*formális intézmények*) és a társadalom beállítottsága (*informális intézmények*) összhangban van.
3. A minőségi kormányzás, a társadalmi normák és az intézmények harmóniája meghatározó tényezői a társadalom boldogságának.

Az eredmények az országok többségére igazak, de mivel mind az intézmények minőségét, mind a társadalom étellel való elégedettségét mutató indexek szubjektív változók és nehéz azok mérése, ezért ezen korlátok tudatában szabad a kutatási eredményeket elfogadni és abból további következtetéseket levonni.

A kutatás folytatásában célunk, hogy külön-külön megvizsgáljuk a kormányzat 6 dimenziójának és a boldogság szintjének kapcsolatát. Azt is elemezzük, hogy az intézmények minősége és harmóniája elősegíti-e a politikai és fiskális decentrali-

záció alkalmazását egy országban. Azt is feltételezzük, hogy a demokratikus decentralizációt alkalmazó országokban magasabb a társadalom étellel való elégetettsége, mivel a decentralizáció elősegíti a helyi társadalmi igények helyi szinten történő minél magasabb szinten történő kielégítését.

Felhasznált irodalom:

- Boettke, P. J. – Coyne, C. J. – Leeson, P. T. (2008): Institutional Stickiness and the New Development Economics. *American Journal of Economics and Sociology*, 67(2), 331-358. o.
- Brooks, A. C. (2008): *Gross National Happiness. Why happiness matters for America – and how we can get more of it.* Basic Books. New York.
- Csikszentmihályi M. (1990, 2010): *Flow. Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája.* Akadémiai Kiadó Zrt., Budapest.
- Frey, B. S. – Stutzer, A. (2000): Happiness Prospers in Democracy. *Journal of Happiness Studies*, 1, 79-102. o.
- Frey, B. S. – Stutzer, A. (2002): The economics of Happiness. *World Economics*, Volume 3, No. 1, 1-17. o.
- Kalmijn, W. – Veenvhoven, R. (2005): Measuring Inequality of Happiness in Nations: In search for Proper Statistics. *Journal of Happiness Studies*, 6, 357-396. o.
- Molnár Gy. – Kapitány Zs. (2014): Miért elégedetlenek annyira a magyarok az életükkel? A szubjektív jóllétet befolyásoló tényezők mikroszintű összehasonlító elemzése magyar és osztrák adatokon. *Közgazdasági Szemle*, LXI. évf., 637-671. o.
- North, D. C. (1991): Institutions. *Journal of Economic Perspectives*, Volume 5, No. 1, 97-112. o.
- Pejovich, S. (1999): The Effects of the Interaction of Formal and Informal Institutions on Social Stability and Economic Development. *Journal of Markets & Morality*, Volume 2, No. 2, 164-181. o.
- Sapir, A. (2006): Globalization and the reform of European social models. *Journal of Common Market Studies*, 44. évf., 2, 369-390. o.
- Scitovsky T. (1990): *Az örömtelen gazdaság. (The Joyless Econom.)* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Sen, A. (2003): *Development as Freedom.* Oxford University Press, Oxford.
- Williamson, O. E. (2000): The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead. *Journal of Economic Literature*, XXXVIII, 595-613. o.
- Williamson, C. R. (2009): Informal institutions rule: institutional arrangements and economic performance. *Public Choice*, DOI 10.1007/s11127-009-9399-x.
- Williamson, C. R. – Matters, R. L. (2011): Economic Freedom, Culture and Growth. *Public Choice*, 148, 313-335. o.
- <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=558>.
- <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>.

